

KÜLTÜR DEĞİŞMELERİNE GENEL BİR BAKIŞ

Doç. Dr. Zafer İLBARS

Kültür-toplum ilişkisini ve sorumluluşunu önemsiyor kültür antropologları. Bu kültürdeki ve kültür değişimdeki konusundalığı deplasmanlar ve bu alanda çeşitli anayirmalar yapmaktadır. Geniş bir zaman aralığına yayılan bu tür çalışma verilerine dayanarak çalışmalar zamanları, toplum kalkınması ve teknik gelişme çalışmalarlarında verimli bir kültür anam bulmaktadır. Bu nedenle, kültür kavramı, kültür değişimini ve değişimini üzerinde dair umutları gerçek göremektedir.

"İnsan, davranışları öğrenmesi dair süreçtede, insan olmakta olanın öğrenme becerikler ve özellikleri önemine, aralıksız bir öğrenim süreci içinde yerdir: Bu olağan içinde doğduğu ve eğitildiği topluma uygunlaştır. İnsan toplumlarının üyeleri daima farklı davranış becerileri ya da örmelerini paylaşır ki bu bireylerin kültürlerini oluşturur. Her toplumun kendine özgü bir kültür varlığı ve belli birde topluluklarından farklıdır. Kültür, birey insanlığı dernekleşmesinden doğan davranış tarzlarını kapsar." Eskimo'ların davranışlarında, Avustralya yerlilerinde ya da Navajo'larda görülen yaşam tarzları, Avrupa'da ve Amerika'da olduğu kadar kültürün bir kasasıdır. Nitekim bireylerden uygarlığı kültürden farklı göstermeyen kültürler antropologlar için kültür New York'ta da vardır, Londra'da da, iki Eskimo'larda da olduğu gibi. Sosyal-Kültürel antropoloji konusu, tek kelimeyle kültür olumluğu gibi, bir kültür antropologalarca:

- a. Herhangi bir zamanda bireyin insan türünde ortak olan yanını bigemine;
- b. Aralarında çok ya da az etkileşen elan toplumların bir grubuna bağlı olan yanını tarzına;
- c. Belirli bir topluma bağlı olan davranış kalıplarına;
- d. Büyüklük ve karmaşık biçimde örgütlənmış toplum parçalarının karakteristik olas davranışını bigemine kültür denir.

Kültür, gerçekle davaşanın soyutlaşmış halidir ve davaşan haberleriyle kavşardırınamazdır. Herhangi bir toplanda nadide eserler, nadide kültürün örtükleri. Bu kültür söyle buralar o topluma geyenlikte olan davaşan biçimlerinin örtükleridir. Öte yandan, o toplumda geyitli insan etkisiyleki soyut davaşan unsurları değildir. Bu tür etkinlikler, insanların içinde yapadıkları topluma etkileşim davaşan, yaptıkları tarzlar üzerine çok saptıkları için incelenmektedirler. Sonuçta, kültür nesnelerini topluma bireylere ortak olarak paylaştıkları davaşan tarzlarıdır. Toplumun böyle bir eğilimini ya da hegemon karakteristik davaşanlarından.¹

Dengeye, kusura, önsel duanın ya da davaşanın farklılığını biçiminde açıklanabilir.² Dengeye aitinde hiçbir doğrultuya ilâde etmeyecek bir kavrandır. İkeriye değir olabiliceği gibi, geniye değir de olabilir. Buralarda her ikisi de dejignerdir. Toplumbilimcilerce toplumsal dejignerden, antropologlara da kültürel dejignerden söz edilmektedir. Aitinde, Fichter'in de dediği gibi, bu içgelen ve yapıcı dejignerler aynı yapıdadır.³ Buralar çoğu kez birbirlerini etkilemektedirler.

Devinsel ya da periyodik dejignerler, daha çok doğal nedenlere bağlı dejignerleridir. Örneğin, mevsimsel ya da yaş dönenlerine göre dejignerler periyodik ritüelliklerdir ve bunlarda kültürel toplumsal dejigne etkiliği yoktur. Elindeği gibi, buralar sürekli olarak yineleşmekteydi. Oysaki 'gerçek' aitinde kültürel dejigne etkili olması için bir kültürel olayın birçok kişilere yeni düşüncelere yol açmasının kabulülmesi ve paylaşılması gerekir.⁴ Bugün kültürlerin dejigne nedeni ve nazi dejignerleri konusunda antropolojide kuramsal açıdan merkezi bir konum vardır. Kültürel dejignerin iyili bir biçimde yorumlayabilmek için zaman, yer ve insanlığı göz önünde bulundurmak gereklidir.⁵

Kültür, içgelen dinamik bir süreç oldugundan, dejignerlerde ve dejigne ovrensi bir kültür olgasıdır. Bir zaman içinde dejigne silacı, kültür dinamikini oluşturur. Kültür dejigner, tek başına bir olsa da etkili inçlenmez. Dejigne, belki bir zaman boyunca insanı davaşanlarında yararlanıldığı anlaşılmaz. Bu yarımzap antropolojik yön-

1 Koenig, F. *Culture Anthropology* (The Science of Culture) 1961, s. 266-267.

2 Fichter, J. *Zivilisyon*, 1966, s. 160.

3 Fichter, J. *Ibid.*, s. 147.

4 Fichter, J. *Ibid.*, s. 161.

lerinden itaatlılık denebilecek bir kültür olumsuzluklarla karşılaşılmazdır. Kültürel antropologların karşılaştığı sorunlarla biri olan "Kültür Değişimi ve Kültür İstekleri" söylemi de de iyi anlamak için kültür verilerini çetenkerek (analf etmek) ve sınıflamak gereklidir. "Kültür" ile "Bir Kültür" arasındaki farkları ayırmalıdır. Bush ve Holter'e göre, insan topluluklarında kültür, insanların her yerde ve her zaman uydukları yaşamın modellerinin tâmâdır. Bir kültür, buel bir toplumda insan kendi tarihinin bir noktasında görülen tek bir yaşamın ömürünü takas eder.² Bu aynı kültür değişimi açısından çok önemlidir. Çünktü, kültürde bir değişme sadece yaşayış meydanına gelmemeli. Tek bir teknolojide, toplumsal örgütte, din ya da dilde bir yenilikin, bâtişâyle, insan kültürünün bir kusur olmasının gibi. Bir kültürde ise, değişime, onel bir toplum içinde yugular istenir ya da toplumlar içi temas sonucu olarak, bir toplumdan diğerine bir kültür öğesinin aktarılmasıyla (borrowing) ya da yayılmışıyla (diffusion) olur.

Bu hâlik, her kültür kalıcı, isten bir teknoloji tâkîn olsun, isten akrabalara karşı bir davranış, tarım ya da dinî bir ibadet tâkîn olsun, bu kalıpların her örenimîn kökleri流逝 bir insanın berbağî bir perde yaptığı kada bağlıdır. Her ne kadar bunu kültür kalıpları ve oelâm örenimîlerin kendi köküneki kültürleri içinde olbâja gibi kalıcıda sunanla yaşas yaşas bir değişimse uğur. Diger hanımlar konuya kültürler yazardalar ve onada çeşitli modifikasyonlara uğrarlar, leşit ve yayılma, kültür değişimlerinde önemliidir.³

Bütün kültür değişimleri, serbest değişimeler (spontane) zorlamış değişimeler (imponec) ve gidişânlî ya da planlı kültür değişimleri (planned or directed culture change) olarak sınıflandırılabilirler.

1. Serbest kültür değişiminden bir toplumsal grup yada toplum yalnız bir kültürün sahibi başka bir grup ya da toplumla ilgili kusduğu zaman, hiç bir içsel ve dışsal baskı olmaksızın kültürün yada bunu etkendârenin değişimle sonuçlanan değişimlerdir.

2. Zorlamış kültür değişimini ise, aynı kültürlerin sahibi biri topluman yada grubun birisinin kendi kültürünü ya da bunu kültür etkendârenin kural etmesi için baskı yapar, serbest kabul etirmeye çabukca sonuçta olupan değişimlerdir.

² Bush, R., Holter, H. *An Introduction to Anthropology*, 1965, s. 706.

³ Bush, R., Holter, H. *ibid.*, s. 707.

3. Gözdenlik ya da planlı kültür değişimine gelince, teknolojik kalkınma programları bu tür değişimleri kapsarlar.³

Bir kültür değişiminde ve özellikle devamlı bir değişimde, değişim yada devamlı bir değişim pregi yoktur. Çok esitlerde bile kültür değişimleri için, ilk topluluk yada grubun doğrudan değişim devamlı ilişkide bulunmalarının gerekli olmadığını görlülmüşür. Günlükte radyo, Televizyon, basa gibi haberleşme araçları da dolaylı yoldan kültür değişimlerini aydınlatmaktadır. Kültür değişimlerinde doğal ve toplumsal olaylar, teknolojik ve ekonomik gelişmeler, demografik etmenler, göçler gibi çeşitli etmenler rol oynarlar.

Bir kültür değişiminin türü, biçim, derecesi, çeşitli göstergeleri, nedenleri içinde olabileceği durum böyle giriş bir biçimde hibritne kararına, hibrit içine girerseki bu tür hibritin inceleneceksenin ayırmak çok zorudur. Kültür değişimini içerenin şe veleri şöyledir:

1. Venilik
2. Sosyal Kabullemme
3. Sosyal Aşıklama
4. Kaynaşma

Sosyal bilimseldeki bu ayırmalar, evreleri sezonlarda kolaylık sağlayarak ayırmadan yapılmıştır. Oysaki bu evreler birbirine kaynarca olup kesiş meşhur birbirinden ayırmamazlar.

Kültürel değişim sürecinin nedeni insan toplumunun değişen içeriğine karşılanma kültürleri yedirmektedir. Bu bireylerin bilinci olarak yapsıkları bir şey değişdir. Değişim her zaman enbaş edici olmakla birlikte, koşturmaz bir olaydır. Zira, değişim, genellikle daha iyi yaşam biçimlerine işaret ederken, herci bir hanegettir.

³ Mair, L. *Anthropology and Social Change*, 1971.

Erolcan, M. "Anatolia'nın Kültür Dönemleri Gelişimi". D.T.C.P. 30. Yılı An. Kağıt. Swanen, G. *Social Change*, 1971, s. 21.